

**ДИНДИН КООМДУК ТУРУКТУУЛУКТУ САКТООДОГУ ОРДУ
ЖАНА РОЛУ**

д-р. (PhD) С.Базаркулов*
д-р. (PhD) А.Калбердиев**

Özet

Dinin toplumsal barışı sağlamada ve gelişmesinde önemli rolü vardır. İslam dinin anlamı ve özünde insana barışı sevk eder, diğerlerine karşı da toleranslı davranmayı emreder. Bunun yanında dini kendi amaçlarına ulaşmak için alet olarak kullananlar tarafından İslam dini karalanmaya tabii tutulmaktadır. Bunun nedeni de toplumun İslam dini hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığıdır. Dini inancı sömürü aleti haline getirmemek için din eğitimi şarttır. Devlet din işlerini vicdan hürriyeti dine kendihaline bıraktığında toplumun dini cehaletsizliğinden yararlanmak isyeten art niyetli dini akımların neticesinde toplumda, ülkede din adına huzursuzluklar yaşanmaktadır. Onun için din ve devlet işleri işbirliğiyle hareket ederek tmeck zorundadır. Bunun en önemli çözüm yollarından biri de yüksek ve orta okullarda da din dersinin okutulmasıdır

Anahtar kelimeler: İslam, toplum, cihad, vicdan hürriyeti, barış, din dersi.

Киришүү

Мамлекетибиз өз эркиндигине ээ болуусу менен дин жаатында да жандануу башталган. Дин тутуу эркиндигинин шарапаты менен өлкөбүзгө ислам, христиан жана башка батыш өлкөлөрүндө да аты угулбаган, жада калса, тыюу салынган ар кандай диний кыймылдар жана уюмдар мамлекетибизде активдүү аракет жүргүзүп, күн өткөн сайын өз мүчөлөрүн көбөйтүүдө. Бүгүнкү күндө дүйнөдө жана өлкөбүздө диний жагдай өтө олуттуу маселеге айланды. Бул макалада диндин ислам дининин коомдук туруктуулукту сактоодогу орду жана ролу жөнүндө сөз кылмакчыбыз.

Ааламдашуу жараяны, дүйнөлүк экономиканын азыркы өрчүш багыттарын, маалыматтын жыштыгы, массалык маданияттын өнүгүүсүн, элдердин жана алардын турмуш өзгөчөлүктөрүнүн ортосундагы айырмачылыкты жокко чыгарып келет. Муну менен

* Ош МУ, Теология факультети, e-mail: sbazarkulov@gmail.com

** Ош МУ, Теология факультети, e-mail: abdilazizlkg@gmail.com

бирдикте адамдардын ой жүгүртүү жана жүрүм-туруму, жалпы стандарттык мүнөзгө ээ болуп, адамзат **унификацияланып** бараткандыгы байкалат.

Инсанды рухий жана материалдык бактылуулуукка, тең салмактуулукка, коомду жана улуттарды өз ара мамилелерде ынтымакка «**биримдикке үндөгөн дин**», эгер туура эмес түшүнүлсө же түшүндүрүлсө, кээ бир тараптардын (кызыкчылыгы үчүн) куралына айланып, «**бөлүп жаруучу каражатка**» да айланып кетүү коркунучу бар. Натыйжада экстремисттик, террористтик сыяктуу терс окуялардын, карама-каршылыктардын күн санап өсүшүнүн булагы болуп дин көрсөтүлүүдө. Чындыгында, мунун башкы себепкери дин эмес, өз кызыкчылыгына жетүү үчүн динге жамынып, иш алып барган «**диний түшүнүктөр**» болуп саналат.

Ааламдашуу жараянынын жүрүшүндө, нааразылык билдирүүнүн терроризм сыяктуу түрү курчуп, ал акыркы кездерде массалык таасир кылуу күчүнө ээ болуп калгандыгын байкабай коё албайбыз. Террористтик аракеттер диний жана улуттук негизге айланып жаткандыгы баарыбызды тынчсыздандырат. Жер шарынын тиги же бул бурчунда чыга калып жаткан улуттар аралык чыр-чатактар ошол өлкө ичинде гана эмес, эл аралык курч абалдын чыныгы күчөткүчүнө айланып, жер шарында бейкуттукту бузуучу күч болуп баратат.

Ислам өлкөлөрүндө болуп жаткан террордук актылар, кагылышуулар, ар кандай зордук-зомбулуктардын булагы болуп ислам дини көрсөтүлүүдө. Чындыгында, бул окуялар диндин атына жамынып алгандар тарабынан болуп жаткандыгы талашсыз. Мындай абалдан чыгуунун жолу адамдарга туура жана жетиштүү деңгээлде диний маалымат берүү аркылуу гана мүмкүн.

Диндин мамлекетти өнүктүрүүдө мыйзамдардын, экономикалык өнүгүү жана саясий программалардын жетишсиз болгон жааттарында салымы баа жеткис болуп эсептелет.

Ислам - тынчтык дини

Кептин учугуна келүүдөн мурун, ислам сөзүнүн түпкүлүгүндө жаткан маанини чыгарып белгилеп өтөлү. Ислам сөзүнүн этимологиялык жактан тамыры арапча “салм” же “силм” сөздөрүнө барып такалып, кыргызча: тынчтык, келишим, аруу, таза, чынчыл, жакшыга жанашкан жана моюн сунган, табиятында карасанаа жана караниеттик болбогон, алтындай тунук деген маанилерди туюндурат.¹

¹ Hüseyin Atay. Soruşturma: *İslam/Din ile Şeriat Arasındaki İlişkiyi Nasıl Görüyorsunuz/Değerlendiriyorsunuz? Sizce İkisi Arasında Temel Bir Fark Var mıdır?* //İslâmîyât. II. Baskı. – Ankara, 2002. –№ 4-саны. 1-том. 250-бет.

Күнүмдүк турмушубузда учурашуу иретиде көп колдонулган “**салам**” сөзү дагы, ислам менен түпкүрлөш болуп, жогорудагы маанилерди ичине камтып турат. Башкача айтканда, “**ассаламу алейкум**”:

- Сиздерге тынчтык болсун!
- Аруулук, тазалык жана чынчылдык каалайм!
- Жүрөктө ак ниеттүүлүк уялап, жакшыга жанашып,

жамандан адашкан пенделерден болуңуздар! таризиндеги бата жана ак тилекти билдирип турган уюткулуу сөз.

Демек, **ислам** сөзү дагы жогоруда айтылган маңыздардын баарын ичине камтып, Алла тааладан диндин келүүсү менен маани-маңызы андан да кеңейип байыган. Жараткандын аяттары (дин), жанагы тамырдын таркалышына дем-күч берип, анын иш жүзүнө ашышына толук түрткү боло алган. Тактап айтканда ал сөз, диндик (терминологиялык) маанинин негизинде, абстрактуулуктан конкреттүүлүккө, пассивдүүлүктөн активдүүлүккө өткөн.

Куран аяттарына көз сала турган болсок, ислам сөзү бизден эки негизги өзгөчөлүктү талап кылгандыгын көрүүгө болот. Алар:

1. Мусулман **дилинде, табитинде** аруулуктун өзөгү уюткулап, чындыкка жана тынчтыкка жан тарткан касиетте ээ болуусу керек. Исламдын бул өзгөчөлүгү, индивидуалдык-пассивдүү деңгээлдеги иш-аракеттерди аткаруу, же тактап айтканда, жеке адамдын өзүнүн жан дүйнөсүн тазалоосу менен иш жүзүнө ашат.²

2. Ал эми экинчи өзгөчөлүгү: мусулман жан дүйнөсүндөгү тазалыгын турмушунда да айигинелөөсү; айтканы аткарганына төп келүүсү; башкаларды да аруулукка үндөп, жакшылыкка жанашып, жамандыктан адашуусу;³ тынчтыкты туу тутуп, Кудай алдындагы милдеттерин унутпай, табигат менен да таттуу мамиледе жашоосу⁴ болуп саналат.

Эми жогорудагылардын баарын эске алуу менен ыйык Курандын аяттарына көз сала турган болсок, алгачкы кадам жараткандын жардыгына **моюн сунуу** (бул сөздүн теги да барып, исламдын үңгүсүнө такалат) менен башталат. Анткени, диндин коомдук туруктуулукту сактоодогу орду жана ролу жараткандын өзүн жана

² **Шуара**, 26/89 “Жалгыз жан дүйнөсү (ширктен жүрөгү) таза болгон (**салим**) адам (дын амалы гана пайда берет)”; **Фуркан**, 25/63 “Ал Рахмандын (Жараткан) пенделери, алар жер бетинде кичипейил-салабаттуу жүрүшөт. Наадандар (оройлук менен) сүйлөсө да “**салам**” деп коюшат.”

³ **Али Имран**, 3/104 “Силерден жакшылыкка чакырып, жакшылыкка үндөгөн жана жамандыктан тыйган бир коом болсун! Ошолор – (Азаптан) кутулуучулар.”, **Али Имран**, 3/110 “Аллага ыйман келтирген, жакшылыкка үндөгөн, жамандыктан тыйган, (жалпы) адамзат үчүн жиберилген жакшы коом болдуңар!..”

⁴ Hüseyin Atay. Soruşturma: *İslam/Din ile Şeriat Arasındaki İlişkiyi Nasıl Görüyorsunuz/Değerlendiriyorsunuz? Sizce İkisi Arasında Temel Bir Fark Var mıdır?* 251- бет.

мыйзамын таанып билүү менен иш жүзүнө ашат. Мындайча айтканда, Алла таала менен тынчтыкта болгон адам,⁵ күмөнсүз өз напси менен да,⁶ аалам менен да тынчтыкта болот. Кулдуктун чегинен чыккан адам, кээде жашоосунун маанисин жоготсо,⁷ кээде коомдогу мыйзам жана нормаларды сактабагандыгы же бузгандыгы учун жактырылбаган жанга айланат. Ошондуктан, ыйман жана аруулукту бузган жаман жорук, жагымсыз кыялдарга чүмкөнүү Куран тарабынан тыюу салынган. Мисал үчүн; ислам дининде аракеттик, коомго залакасын тийгизген жаман жоруктардын башаты (ичимдик – бул жамандыктардын энеси/башаты) катары берилет. Демек ислам, *кудайга моюн сунуучулук* менен башталып, *өз напси, коом, жаратылыш* -жалпылап айтканда аалам- менен тыгыз байланышта жана тынчтыкта жашоону буюрат.

Коомдук тынчтыктын сакталышы жана “жихад” сөзүнүн чечмелениши

Эми, ислам дининин коомдогу тынчтыктын сакталышына берген маанисин жана буга байланыштуу болгон маселелерди талкуулоого өтсөк. Биринчиден; исламдын негизги максаты, материалдык жана руханий жактан жалпы эле адамзаттын бейпилдигин жана ырахаттуулугун камсыз кылуу болуп саналат. Алла тааланын: *“Аллага ыйман келтирген, жакшылыкка үндөгөн, жамандыктан тыйган, (жалпы) адамзат үчүн жиберилген жакшы коом болдуңар!..”*,⁸ жардыгы да, жогоруда белгиленген максатты тастыктап турат. Ислам сөзүнүн уңгусунда жаткан тынчтык, келишим, *аруу*, таза, *чынчыл*, жакшыга жанашкан жана моюн сунган, табиятында *карасанаа жана караниеттик болбогон* деген маңыздары ушул жерде

⁵ Же болбосо Жаратканын таанып таазим (ибадат) кылган адам. Карагыла: Зарият, 51/56 “Мен жин жана инсанды бир өзүмө ибадат кылуулары үчүн гана жараттым.”

⁶ Буга бир мисал: БУУнун жылдык отчетунда мусулмандар көп жашаган өлкөлөрдө суицидге баргандардын саны бир кыйла төмөн экендиги белгиленген. Карагыла: Интернет маалымат булагы: www.kutahyaram.com/k_tahya_ram_intihar_n_psikodinamikleri_sunusu.ppt 08. 04. 2011, Ineichen, B. 1998 жылындагы The influence of religion on the suicide rate: Islam and Hinduism compared. *Mental Health Religion & Culture 1* аттуу эмгегинде, мусулмандар арасында суицидге баргандардын саны дүйнө статистикасында бир кыйла төмөн, мында диний ишенимдин эң негизги бөгөт коюучу фактор экендигин баяндайт., Карагыла: Fatma Gül Cırhinlioğlu-Üzeyir Ok. *İnanç ya da Dünya Görüşü Biçimleri ile İntihara Yönelik Tutum, Depresyon ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkiler.* //Жумхуриет Университети Гуманитардык Илимдер Институтунун илимий журналы. – Измир, 2010. – № 1-саны. 34-том. 2-бет.

⁷ Жашоонун маанисинин жоголуусу депрессияга жол ачса, депрессия суицидге алып барат. Суицидге баргандардын % 51 пайызы жашоонун маанисин жоготкондор экендиги да статистикалык маалыматтар менен тастыкталган. Карагыла: Интернет маалымат булагы: www.kutahyaram.com/k_tahya_ram_intihar_n_psikodinamikleri_sunusu.ppt 08. 04. 2011.

⁸ Али Имран, 3/110.

өзгөчө мааниге ээ. Анткени, акыйкаттуулуктун өзөгү *аруулукта*, адилеттүүлүктүн өзөгү *чынчылдыкта* жатса, жакшылыкка үндөп, жамандыктан адаштыруунун өзөгү *жан дүйнөнүн тазалыгында* (*карасанаа жана караниеттүүлүктүн жоктугунда*) жатат. Ал эми, калганы аларга дем күч берип кубаттап келет.

Куранда белгиленген тынчтык принциптерине көз сала турган болсок, алгач мусулмандар өздөрүнүн арасында бейпилдикти орнотуулары керек экендиги баяндалат. **“Ыймандуулардан болгон эки коом бири-бири менен согуша турган болсо, алардын ортосун түздөгүлө...”**⁹ деп даана көрсөткөн Куран, андан ары **“Чындыгында ыймандуулар – бир тууган. Ошондуктан бири-бириңердин ортоңорду түздөгүлө! Алланын ырайымына ээ болуу үчүн андан корккула!”**,¹⁰ деп ишенүүчүлөр арасындагы бир туугандыкты да баса белгилеп өтөт. Муну менен катар башына мүшкүл иш түшкөнгө жардамга шашылуу, жакшы сөз айтуу,¹¹ кечиримдүү жана түшүнүктүү болуу,¹² арадагы ажырымга себеп болгон шылдыңга алуу, жемелөө, шектенүү, аңдуу, ушак айтуу, тилдоо,¹³ ачуулануу, кек сактоо, урушуу,¹⁴ куру доомат тагуу,¹⁵ уурудук жана зына кылуу¹⁶ сыяктуу жаман адаттардан узак болууну да буюрат. Кыскасы, жакшылыкка үндөп, жамандыкка бөгөт коюу эң изги иш-аракет экендиги таамай айтылат.¹⁷

Ошондой эле, ислам дининин жалпы коом, дүйнө бейпилдигине берген мааниси да зор. Мына ошол бейпилдикти сактоонун алгачкы кадамдарынын биринин тынчтык келишими экендигин белгилеген¹⁸ Куран, жалгыз согушту баштагандарга карата өз укуктарын коргоо иретинде гана согушууга уруксат берген.¹⁹ Бул жерде

⁹ *Хужурат*, 49/9.

¹⁰ *Хужурат*, 49/10.

¹¹ *Бакара*, 2/263.

¹² *Нур*, 24/22.

¹³ *Хужурат*, 49/11-12.

¹⁴ *Маида*, 5/2.

¹⁵ *Ниса*, 4/112; *Нахл*, 16/56; *Нур*, 24/4,11,15,23; *Ахзаб*, 33/58.

¹⁶ *Ниса*, 4/24; *Маида*, 5/5; *Исра*, 17/32; *Нур*, 24/2; *Мумтахина*, 60/12.

¹⁷ *Али Имран*, 3/104, 110, 114.

¹⁸ *Ниса*, 4/90 “Бирок алар баш калкалоо издеп силердин жана алардын ортосунда *тынчтык келишими* түзүлгөн элге барса же алар силер менен же өздөрүнүн эли менен согушууну каалабай көкүрөктөрүкысылган абалда силерге келсе (тийбегиле).”; *Анфал*, 8/61 “Эгер алар тынчтыкка келишсе, сен да тынчтыкка кел жана Аллага тобокел кыл. Шексиз, Ал Угуучу, Билүүчү.”; *Тообо*, 9/12 Эгер алар *убадалашкандан* кийин өз анттарын бузуп, диниңерге тил тийгизсе, анда каапырлыкка жетекчи болгондор менен согушка. Анткени алардын анты ант эмес. Балким, алар (жамандыктан) тыйылышаар?”

¹⁹ *Бакара*, 2/190 “Силер согуш ачкандар менен Алла жолунда согушка жана чектен чыкпагыла. Чындыгында, Алла чектен чыккандарды жакшы көрбөйт.”; *Тообо*, 9/12 (Эй, момундар!) Анттарын бузган, пайгамбарды журтунан кууп чыгарууга умтулган жана силерге биринчи болуп кол салган коомго каршы эмне үчүн согушпашыңар керек?..”

согушунун маңызы, душмандан коргонуу экендигинде жатат. Муну менен катар *жихад* сөзүнүн негизи да бул жерден чыгып жатат. Башкача айтканда, жихад-бул тынч жаткан элге кол салуу эмес, кол салгандардан коргонуу, жан, мал-мүлк, турак-жай, ыйык жерлерди, алсыз бей-бечараларды, кары-картаң, аял жана жаш балдарды душмандын зордук-зомбулугунан коргоо, дегеле мамлекеттин бүтүндүгүн камсыз кылуу. Ошондой эле, жихаддын башка мааниси, өз напси менен күрөшүп (согушуп) руханий тазалыкка жетүү, илим-билим менен алектенип коомго, мамлекетке пайдасы тийген инсандардан болуу ж.б.. Бул жерде эскерте кетчү жагдай, согуш ачкаңдар менен күрөшүп жатып дагы, эч качан аша чаап кетпөө керек. Анткени, ыйык Курандын Бакара сүрөсүнүн 190-аятында төмөндөгүчө буюрулат: *“Силерге согуш ачкандар менен Алла жолунда согушка жана чектен чыкпагыла. Чындыгында, Алла чектен чыккандарды жакшы көрбөйт.”* Бирок, исламдын эң негизги максатынын коомдун, дүйнөнүн тынчтыкта, бейпилдикте жашоосун камсыз кылуу экендигин унутпашыбыз керек.

Корутунду жана сунуштар

Динге ишенген адамдардын адамзатка зыян алып келүүчү ар кандай иш-аракеттери **«диний түшүнүгүнүн тайкылыгынан»** жана **ниеттеринде кандайдыр бир кара өзгөйлүктүн натыйжасында** болгондугун баса белгилеп өтүү керек. Анткени, **тынчтык** маанисин туюндурган исламдын согуш, адам өлтүрүү, жанкечтилик кылуу менен кандай байланышы болмок эле? Динибиздин ыйык булагы Кураны Керимдин Маида сүрөсүнүн 32-аятында: **“Ким адам өлтүрбөгөн же жер жүзүнө бузукулук таратпаган бирөөнү өлтүрсө, анда ал бардык адамдарды өлтүргөнгө тете. Ал эми кимде ким бир адамдын өмүрүн сактаса, ал бардык адамдардын өмүрүн сактап калганга тете”**, - деп белгилеп өтөт. Демек ислам, Алладан мурда ашыгып момун бир тууганын “каапырсын” деп, жок жерден бүлгүн салып, чыр чыгаргандардын түшүнүктөрүнө жана кыймылдарына караңдай каршы. Себеби ислам, адамдарды курал кармоого эмес, жана башта айткандай, жан-дүйнө тазалыгына жана анын иш жүзүндө тастыкталышына багыттайт.

Азыркы учурда биздин өлкөдө диний маселелерди талкууга алуу өтө этияттык мамилени талап кылат. Бизге азыр диний түшүнүктөрдүн тиреши керек эмес. Ансыз да азыр дүйнөдө, өлкөбүздө диний кырдаал күч, ар кандай экстремисттик күчтөр террордук акцияларды уюштуруп, бөлүнүп жарылуулар, канчалаган адамдардын өмүрлөрү кыйылып жатат. Мындай акциялардын уюштурулушу диндин туура түшүнүлбөгөндүгүнөн жана түшүндүрүлбөгөндүктөн

пайда болуп жатат. Ошондуктан мамлекеттин коопсуздугу, бүтүндүгү жана коомдун биримдигин, ынтымактуулугун сактоодо диндин, тактап айтсак, исламдын баалуулуктары туура жеткирилсе ролу жана орду талашсыз. Ааламдашуу жараянында өлкөбүздөгү ар кандай маселелерде, анын ичинде дин маселесин аалам алкагында ойлонуп, жергиликтүү чечимдерди кабыл алышыбыз зарыл. Эми сунуштарга өтсөк:

Мамлекеттик идеология иштелип чыгышы шарт

Мамлекеттик идеологияда дин маселеси жеткилең чагылдырылып, дин саясатынын багыты ачык белгиленүүсү керек. Дин мамлекеттен бөлүнгөн деген “шылтоону” туу тутуп дин иштерин көз жаздымымда калтыруу жарабайт. Светтик/лайык түшүнүгүн жалпы жана жергиликтүү түшүнүк жана муктаждыкка ылайык аныктап алуу абзел. Бул термин ар кайсыл мамлекетте коомдук түзүлүшкө, түшүнүккө жараша ар кандайча аныкталып колдонулууда. Дүйнөлүк практиканы карай турган болсок, мамлекеттер өзүнүн диний тарыхына, маданиятына жана диний географиясына ылайык **дин менен болгон мамилесин жана саясатын** аныктап алышкан. Мисалы: мамлекет конституциялык негизде светтик/лайык болгону менен коомду түзгөн көпчүлүк калк протестан же католик болсо ошого жараша эреже, мыйзамдар ийкемдүү кабыл алынган.

Бүгүнкү күндө Кыргызстанда ар кайсы агымдарды аркалаган диний кыймыл жана топтордун мүчөлөрүнүн өсүп жаткандыгы потенциалдуу карама-каршылыктарды жана пикир келишпестиктерди күчөтүүдө. Бул көрүнүш диндер арасы менен гана чектелбестен, бир диндин ич ара карама-каршылыктары, мамлекеттик коопсуздукка жана биримдикке да өз залакасын тийгизүүдө. Бул боюнча жоопкерчиликти бир гана мамлекетке же КМБДа жүктөө туура эмес. Алардын маселени чечүүдө мүмкүнчүлүгү да чектелүү болууда. Радикалдык диний кыймылдар менен күрөшүүдө ММК өкүлдөрүнүн, укук коргоо органдарынын кызматкерлеринин диний билим деңгээли тереңдетилүүсү керек. Дин маселеси мамлекеттик жана жалпы коомдук маселе болгондугу үчүн, мамлекет менен КМДБнын ортосунда үзгүлтүксүз иш биримдигинин болуусу шарт. Ошону менен бирдикте, мамлекет мыйзамдарды кабыл алууда жана ар кандай иш-аракеттеринде исламдын баалуулуктарын эске алуусу максатка ылайыктуу болот.

КМДБ тарабынан аткарылуучу иштер

КМДБ бүтүндөй коомчулукка жана мусулмандарга **ислам жөнүндө** агартуу ишин туура жана жеткилең жеткириш үчүн

кыска жана узак мөөнөттө аткарылуучу иш пландарды иштеп чыгуусу керек.

КМБДга караштуу Ислам университети, институттар жана медреселердеги билим берүү системасын мамлекеттик стандартка ылайыкташтырып расмийлештирүү жараянын ыкчамдатылуусу шарт. Анткени, диний билим берүүнүн ачык айкын жана расмий түрдө берилүүсү, жарандардын кандай диний билим алып жаткандыгы мамлекеттин жана коомчулуктун көзөмөлүндө болмок. Натыйжада, диний окуунун негизинде пайда болуучу ар кандай коопсуздукту алдына алууга шарт түзүлөт. Антпесе, мамлекет алардын иши жөнүндө ишенимдүү маалыматтарга ээ боло албай калат.

Имамдардын билим деңгээлин өркүндөтүү үчүн Муфтият мүмкүн болушунча атайын курстарды уюштуруу, экзамен алып, алардын кесипкөйлүк деңгээли менен билимин, жүрүм-турумун, баарын кайра сынактан өткөрүү жараянын тездетүүсү жана үзгүлтүксүз ишке ашыруусу талап.

Мусулмандардын эң көп чогулган **жума жана айт намазы кутбалары (дуалардан башкасы) кыргызча да окулушу керек.** Бул намаздарда бүтүндөй мусулмандардын топтолуусу жана маалыматтарды кабыл алууда педагогикалык психология жактан ийкемдүү болгондугу үчүн диний агартуу иши максатына жетмек.

Мектептерге «дин сабагын» жана ЖОЖдорго «дин таануу» сабагын киргизүү керек

Демократиялык коомдо дин маанилүү жана ажырагыс бир феномен болуп саналат. Дин сабагы да ар бир өлкөнүн тарыхый, саясий жана диний географиясына, дин менен мамлекет ортосундагы мамилелерине ылайык конфессиялык жана кофессиялык эмес мүнөздө эки түрдө окутулат. Дин сабагы бардык билим берүү жайларында курак психологиясына ылайык окутулуусу илимий педагогикалык, укуктук жана социо-маданий муктаждык болуп саналат.

Дин эмне үчүн мектепте окутулуусу керек? Бул суроонун жообу, башка сабактар кандай максатта окутулса дин да ошол себептин негизинде окутулат. Башка предметтер сыяктуу эле дин предмети да балага керектүү билим, сезим жана көндүмдөрдү үйрөтүүгө көмөктөшөт. Дин сабагын **баланын мээсин чайкап коет** деген түшүнүктүн негизинде окупай коюу менен **сокур дин түшүнүгүнө байланып, туура эмес идеологиянын кулу болуп жашоо** арасында эч кандай айырма жок. Себеби, баланын маалыматы жок темада тандоо эркиндигинен сөз кылуу мүмкүн эмес. Мектеп балага жашоодогу социо-маданий феномен катары динди көрмөксөн болуп, дин сабагын окупай коюп чындыкты бурмалай албайт. Мектептин

функцияларынан бири дин феномени жөнүндө туура маалыматты жеткирүү болуп саналат. Бүгүнкү күндө батыш өлкөлөрүндө личносту калыптандырууда динден кандайча жардам алуу жолдорун изилдеп жатат.

Руханий жана маданий мурастарыбызды келечек муунга өткөрүүдө динди туура үйрөтүү баланын коомго жана маданиятка терс түшүү коркунучунан сактайт. Дин сабагынын башка дин өкүлдөрүнө, улуттар аралык мамилени чыңдоодо ролу баа жеткис. Сабактын натыйжасында бала ишенимин тескеп эмнеге? эмне үчүн? ишенгендигинин баркына барып, башка адамдардын да жашоо укугуна сый урмат менен мамиле кылат. Диний терминдердин туура түшүнүү мүмкүнчүлүгү менен жаңылыш кабылдоолордун жана диний ишенимдин кулу болуп колдонуу коркунучунан корголот. Натыйжада ар бир балада туура эмес диний түшүнүктөргө каршы индивидуалдык иммунитет жаралып, адамдын, идеологиянын кулу болуудан жана ар кандай коопсуздуктун алдына алган болоор элек.

Дин саясатынын натыйжасынын бири жана эң манилүүсү агартуу иштеринде жатат, бирок аны ишке ашыруу аракети бир гана КМДБна же дин комиссиясына гана эмес жалпы коомдук жараян болуп саналат. Калың элдин катмарына туура динди жайылтуу иши үзгүлтүксүз жүргүзүлүүсү керек. Бул жараян Билим берүү жана илим министрлиги, диний иштер боюнча мамлекеттик комиссия, Теология факультеттери жана КМДБ бирдикте иш алып баруусу максаттуу болмок.